

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СПИРТОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

MODERN TRENDS AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF ENTERPRISES OF THE ALCOHOL INDUSTRY OF UKRAINE

Стаття присвячена дослідженню проблем та перспектив розвитку підприємств спиртової галузі України. Визначено та згруповано пріоритетні стратегічні напрями розвитку підприємств спиртової галузі. Обґрунтовано доцільність перепрофілювання нефункціонуючих підприємств та організації виробництва палива моторного із вмістом біоетанолу, що суттєво знизить викиди токсичних речовин, зменшить залежність від імпорту енергоносіїв, покращить загальну екологічну ситуацію в країні. Доведено, що стратегічний розвиток підприємств спиртової промисловості в основному залежить від зовнішніх регуляторів. Висунуто гіпотезу, що збереження виробничого потенціалу, підвищення інвестиційної привабливості підприємств галузі можливе завдяки грамотній приватизаційній політиці. Обґрунтовано, що відродження спиртової галузі можливе лише за умови грамотної державної політики, залучення інвестиційних ресурсів та ефективного менеджменту.

Ключові слова: розвиток, стратегічний розвиток, спиртова галузь, спирт етиловий, неплатоспроможність, банкрутство.

Стаття посвячена исследованию проблем и перспектив развития предпри-

ятий спиртовой отрасли Украины. Определены и сгруппированы приоритетные стратегические направления развития предприятий спиртовой отрасли. Обоснована целесообразность перепрофилеирования нефункционирующих предприятий и организации производства моторного топлива с содержанием биоэтанола, что существенно снизит выбросы токсичных веществ, уменьшит зависимость от импорта энергоносителей, улучшит общую экологическую ситуацию в стране. Доказано, что стратегическое развитие предприятий спиртовой промышленности в основном зависит от внешних регуляторов. Выдвинута гипотеза, что сохранение производственного потенциала, повышение инвестиционной привлекательности предприятий отрасли возможно благодаря грамотной приватизационной политике. Обосновано, что возрождение спиртовой отрасли возможно только при условии грамотной государственной политики, привлечения инвестиционных ресурсов и эффективного менеджмента.

Ключевые слова: развитие, стратегическое развитие, спиртовая отрасль, спирт этиловый, неплатежеспособность, банкротство.

УДК 663.5:65.016 (477)

Закревська Л.М.

к.е.н., доцент кафедри економіки і права

Національний університет харчових технологій

The article is devoted to the research of problems of development of the enterprises of the alcohol industry of Ukraine, the successful solution of which depends not only on the stabilization of the national economy, but also on the weakening of energy dependence. Priority strategic directions of alcohol industry development are defined and grouped. The expediency of re-profiling non-functioning enterprises and organization of production of motor fuel with the content of bioethanol is substantiated. This will significantly reduce emissions of toxic substances, reduce dependence on energy imports, and improve the overall ecological situation in the country. The main strategic development of the alcohol industry is the influence of external regulators. According to the author, preservation of production potential, increase of investment attractiveness of the enterprises of the industry is possible thanks to competent privatization policy. It is substantiated that the main problem of the distilleries is the raw material orientation of the final product. The main consumers of alcohol are producers of alcoholic beverages. It is determined that additional opportunities for enterprises of the alcohol industry to restore solvency can provide an expansion of the scope of use of ethyl alcohol. Particular attention is needed to standardize and approve the standards for the yield and loss of ethyl alcohol, so that alcohol plants can increase the efficiency of the use of material resources and provide savings in working capital. It is determined that in order to expand its presence in the European market, the distillery enterprises need to bring the demand for domestic alcoholic beverages into line with European requirements and expand their assortment. To expand the external markets of alcohol companies, it is necessary to ensure the protection of geographical indications of commodity origins. The main factor that has a significant impact on this process is the current legislation, which needs additions and changes. The revival of the alcohol industry is possible only under the condition of competent state policy, attraction of investment resources and effective management.

Key words: development, strategic development, alcohol industry, ethyl alcohol, insolvency, bankruptcy.

Постановка проблеми. Вітчизняна спиртова галузь переживає не найкращі часи. Брак інвестицій, неефективне використання виробничих потужностей, зниження купівельної спроможності населення, сировинна спрямованість виробництва не могли позитивно позначитися на результативності роботи українських спиртових заводів. Більшість із них потребують реструктуризації для відновлення платоспроможності. Корективи у роботу підприємств внесли також зміни у зовнішньоторговельних відносинах, які регламентуються передусім Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню тенденцій розвитку спиртової промисловості були присвячені праці відомих економістів: Н.Ю. Губенка, І.К. Шматкової, О.І. Мельничука,

Т.А. Говорушко, М.Ю. Коденської, О.В. Крисального, Є.І. Нагорного, О.М. Онищенко, Г.М. Підлісецького, Д.К. Прейгера, П.Т. Саблука, В. Слюсара, В.М. Трегобчука, О.М. Шпичака та ін. Проте, незважаючи на низку проведених досліджень, особливої гостроти набувають питання реструктуризації неплатоспроможних підприємств, задоволення сучасних потреб ринку, розширення асортименту продукції, використання незадіяних виробничих потужностей.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних проблем та тенденцій розвитку підприємств спиртової галузі в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спиртова галузь є однією із провідних галузей харчової промисловості, від розвитку якої залежить

не лише стабілізація національної економіки, але й послаблення енергетичної залежності. Зважаючи на наявність потужного виробничого потенціалу, підприємства спиртової галузі мають потенційні можливості для перепрофілювання нефункціонуючих підприємств на виробництво біоетанолу. Це, з одного боку, дасть можливість вирішити питання завантаження виробничих потужностей спиртових підприємств, яке є нерегульованим, з іншого – дасть їм реальну можливість уникнути банкрутства, стабілізувати фінансовий стан і тим самим збільшити надходження до бюджетів усіх рівнів.

Натомість процес перепрофілювання стримують дві ключові обставини. По-перше, відсутність зацікавленості керівників підприємств у запровадженні новітніх технологій, оскільки вони перебувають у державній формі власності. По-друге, відсутність інструментів практичної реалізації цієї програми.

Проблема полягає також у площині сировинної спрямованості кінцевої продукції спиртової галузі. Нині основними споживачами спирту є виробники алкогольних напоїв, для виробничих потреб яких відвантажується понад 80% реалізованого спирту. Тому попит на цю продукцію формується переробними підприємствами. Згідно з даними Державної служби статистики України, протягом 2013-2017 рр. обсяги реалізації спирту етилового зменшилися більш ніж на 60% за рахунок скорочення обсягів виробництва алкогольних напоїв (рис. 1).

Встановлені потужності спиртових заводів з виробництва спирту етилового у 2017 році становили 60 млн декалітрів на рік. Водночас виробництво спирту протягом звітного періоду становило всього 9,14 млн декалітра, у т.ч.: спирту харчового – 7,64 млн декалітрів, спирту технічного – 1,50 млн декалітрів [2]. Таким чином, виробничі потужності підприємств були завантажені лише на 15,2%.

Отже, незважаючи на сприятливі умови для розвитку та значний потенціал, вітчизняна спиртова галузь перебуває у стані стагнації. Тому першим кроком для її відродження має стати збереження виробничого потенціалу, підвищення інвестиційної привабливості. Це можливо завдяки грамотній приватизаційній політиці. Глибоко переконані, що успішну і рентабельну діяльність у цій сфері виробництва зможе забезпечити лише приватний господар. Проте на законодавчому рівні мають бути прописані всі необхідні положення для уникнення непорозумінь і зловживань із боку зацікавлених сторін.

Додаткові можливості спиртовим заводам може забезпечити розширення сфери використання спирту етилового. Зокрема, одним із перспективних напрямів для врегулювання зазначеного питання є створення сприятливих податкових умов використання спирту етилового для технічних потреб. Відповідно до Податкового кодексу України, нульову ставку акцизного податку на спирт етиловий денатурований встановлено лише для виробництва продукції органічного синтезу. Для решти продукції хімічного і технічного призначення, а також парфумерної продукції спирт етиловий денатурований відвантажується за умови сплати повної ставки акцизного податку та повної передплати вартості партії спирту [3].

За таких умов вартість продукції хімічного і технічного призначення є неконкурентоспроможною у порівнянні з імпортною аналогічною продукцією, оскільки в країнах ЄС на спирт, який повністю денатурований та не призначений для споживання людиною, встановлено нульову ставку акцизного податку.

Потребує законодавчого врегулювання також питання звільнення від оподаткування акцизним податком спирту етилового для виробництва оцту з харчової сировини.

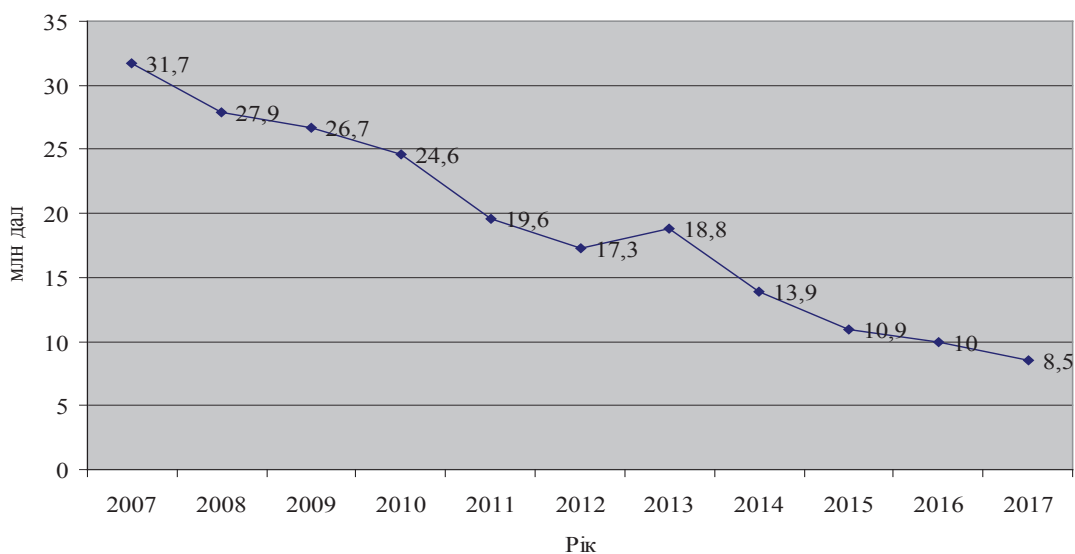

Рис. 1. Динаміка виробництва етилового спирту денатурованого із вмістом спирту не менше 80 об% у 2007-2017 рр., млн дол.

Джерело: побудовано за даними [1]

Ці обставини суттєво гальмують процес розширення сфери використання спирту етилового та негативно позначаються на розширенні партнерських зв'язків із зацікавленими особами.

Альтернативним напрямом стабілізації роботи підприємств спиртової галузі може стати організація виробництва палива моторного із вмістом біоетанолу, що дає можливість використання в паливі моторному екологічно чистого компонента, який суттєво знижує викиди токсичних речовин, зменшує залежність від імпорту енергоносіїв, покращує загальну екологічну ситуацію в країні.

Виробництво продукції на основі етанолу (біоетанолу) зневодненого денатурованого в Україні здійснюють 9 підприємств. Загальна потужність виробництва готової продукції цих підприємств у першому кварталі 2018 році становила понад 140 тис. тонн на рік. Обсяги виробництва продукції на основі етанолу (біоетанолу) зневодненого в 2017 році, за аналітичними даними, становили 80-85 тис. тонн [4]. Тому є наочний приклад успішного використання цього досвіду.

Особливої уваги потребує питання нормування і затвердження норм виходу та втрат спирту етилового, завдяки чому спиртові заводи зможуть підвищити ефективність використання матеріальних ресурсів і забезпечити економію обігових коштів. Натепер Міністерством аграрної політики та продовольства і Державною фіскальною службою спільно розробляються інструкції з нормування виходу спирту етилового під час його виробництва з крохмалевмісної і цукровмісної сировини та нормування гранично допустимих втрат спирту етилового під час виробництва спирту та спиртовмісної продукції [2].

Як зазначалося, обсяги виробництва спиртової галузі напряму залежать від динаміки виробництва спиртовмісних напоїв. Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у лікєро-горілчаній підприємств з'явилися можливості розширення свої присутності на європейському ринку. Для цього потрібно привести у відповідність вимоги до вітчизняних спиртних напоїв до європейських вимог та розширити їх асортимент. З цією метою вітчизняними та європейськими експертами розробляється відповідний Технічний регламент.

У рамках імплементації Регламенту (ЄС) № 110/2008 Європейського Парламенту та Ради від 15.01.2008 необхідно також забезпечити захист географічних зазначень походжень товарів. Сучасний розвиток та просування продуктів під захищеними географічними назвами є досить повільний. Основним фактором, що має суттєвий вплив на цей процес, є чинне законодавство, яке потребує доповнень та змін. Проте є й позитивні зрушення. Завдяки публічним обговоренням у межах проекту «Географічні зазначення в Україні» відомий всім напій – коньяк – буде називатися «бренді України». Цю назву має бути офіційно закріплено в кінці січня 2019 року на нараді Мінагрополітики з виробниками коньяку [5].

Узагальнивши вищезазначені напрями стратегічного розвитку спиртової галузі, їх можна умовно поділити на дві групи: зовнішні, для реалізації яких бракує законодавчого або нормативного регулятора; внутрішні, для реалізації яких бракує організаційного або фінансового регулятора (рис. 2).

Таким чином, стратегічний розвиток підприємств спиртової промисловості в основному залежить від

Рис. 2. Напрями стратегічного розвитку підприємств спиртової галузі

Джерело: розроблено автором

зовнішніх регуляторів. Враховуючи складне матеріально-технічне та фінансове становище, у якому перебувають більшість підприємств галузі, для подолання кризового стану часу обмаль. Нефункціонує протягом тривалого часу підприємство втрачає надію на відновлення платоспроможності і банкрутує. Відсутні у більшості спиртових заводів і внутрішні резерви для забезпечення стратегічного розвитку – не вистачає фінансування і господарського підходу до ведення справи. Тому й тут не варто найближчим часом очікувати суттєвих зрушень.

Таким чином, відродження спиртової галузі в сучасних умовах можливе лише за умови грамотної державної політики, залучення інвестиційних ресурсів та ефективного менеджменту.

Висновки з проведеного дослідження. Для подолання кризового стану, у якому перебувають підприємства спиртової галузі, необхідно використовувати внутрішні і зовнішні регулятори. Зовнішні можуть забезпечити стабільність підприємствам через прийняття низки законодавчих актів, які регламентують порядок проведення приватизації спиртових заводів, внесення змін до Податкового кодексу України, нормування і затвердження норм виходу та втрат спирту етилового. Внутрішні – орієнтовані на перепрофілювання виробництва і використання у виробничих цілях законсервованих виробничих потужностей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 23.01.2019).
2. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 23.01.2019).
3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 01.01.2019.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 23.01.2019).

4. Лучечко Ю. Відродження спиртової галузі зміцнить енергетичну самодостатність України. *Економіст*. URL: <http://ua-ekonomist.com/17578-yury-luchechko-vdrodzhennya-spirovoyi-galuz-zmcnit-energetichnu-samodostatnst-ukrayini.html> (дата звернення: 23.01.2019).

5. Кравченко В. Найвідоміші перейменування брендів. Включаючи український коньяк. *Агроінсайдер*. URL: <https://agroinsider.com.ua/2019/01/16/najvidomishi-perejmenuvannya-brendiv-vklyuchayuchi-ukra%D1%97nnskij-konyak/> (дата звернення: 23.01.2019).

REFERENCES:

1. *Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy* [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 23 January 2019).
2. *Ofitsiyni sait Ministerstva ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy* [Official site of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. URL: <http://minagro.gov.ua/> (accessed 23 January 2019).
3. *Podatkovi kodeks Ukrainy (2010)*. [Tax Code of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 23 January 2019).
4. *Luhechko Yu. (2018) Vidrozhennia spyrtovoi haluzi zmitsnyt enerhetychnu samodostatnist Ukrainy* [The revival of the alcohol industry will strengthen Ukraine's energy self-sufficiency]. *Economist*. URL: <http://ua-ekonomist.com/17578-yury-luchechko-vdrodzhennya-spirovoyi-galuz-zmcnit-energetichnu-samodostatnst-ukrayini.html> (accessed 23 January 2019).
5. *Kravchenko V. Naividomishi pereimenuvannya brendiv. Vkluchaiuchy ukrainskyi koniak* [The most famous renaming of brands. Including Ukrainian cognac]. *Agroinsider*. URL: <https://agroinsider.com.ua/2019/01/16/najvidomishi-perejmenuvannya-brendiv-vklyuchayuchi-ukra%D1%97nnskij-konyak/> (accessed 23 January 2019).

**MODERN TRENDS AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT
OF ENTERPRISES OF THE ALCOHOL INDUSTRY OF UKRAINE**

The purpose of the article. Most alcohol companies are in crisis condition. They need to be restructured to restore solvency. Adjustments to the work of enterprises also brought changes in foreign trade relations, which are regulated by the Association Agreement between Ukraine and the EU. Therefore, there was a need to identify the main problems and trends of the alcohol industry in the modern economic conditions.

Methodology. For writing this article, methods of grouping, synthesis, analysis were used. The official data of the competent authorities were used.

Results. The article is devoted to the research of problems of development of the enterprises of the alcohol industry of Ukraine, the successful solution of which depends not only on the stabilization of the national economy, but also on the weakening of energy dependence. Priority strategic directions of alcohol industry development are defined and grouped. The expediency of re-profiling non-functioning enterprises and organization of production of motor fuel with the content of bioethanol is substantiated. The process of resetting constrains three key circumstances. The first is the lack of interest of enterprise executives in the implementation of the latest technology. They are in state ownership form. The second is the lack of tools for the practical implementation of this program.

The main strategic development of the alcohol industry is the influence of external regulators. Taking into account the difficult material and technical and financial situation of alcohol companies, there is little time to overcome the crisis situation. Ineffective for a long time, the company loses hope for the restoration of solvency and bankrupt. There are also no domestic reserves for strategic development in most of the distilleries. Alcoholic factories have limited funding and lack of economic approach to doing business. As part of the implementation of Regulation (EC) No 110/2008 of the European Parliament and of the Council of 15 January 2008, it is also necessary to ensure the protection of geographical indications of the origin of goods. The revival of the alcohol industry is possible only under the condition of competent state policy, attraction of investment resources and effective management.

Practical implications. Companies in the alcohol industry can practically use the results of this study to overcome insolvency and ensure sustainable strategic development. Re-profiling of non-operating enterprises and the organization of motor fuel production with the content of bioethanol will help enterprises to expand their potential strategic opportunities.

Value/originality. To overcome the crisis, internal and external regulators need to be used. External regulators can provide stability to enterprises through the adoption of a number of legislative acts, amendments to the Tax Code of Ukraine, rationing and approval of standards for the yield and loss of ethyl alcohol. Internal regulators are focused on the transformation of production and use for production of preserved production facilities.